

FEDERÁLNÍ
MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

K č.j. : 015.971/82-EPD

~~F a j n é~~

Příloha č.: 2

Výtisk č.: 31

Počet listů : 17

V y s t o u p e n í

ministra zahraničních věcí Československé socialistické
republiky B. Ch o u p k a

Moskva, dne 21. října 1982

Vážený Andreji Andrejeviči,
vážení soudruzi ministři zahraničních věcí členských států
Varšavské smlouvy,
milí přátelé,

Dovoňte mi především poděkovat za vřelé uvítání a výborné pracovní podmínky, které pro nás s přísloušnou péčí vytvořili naši sovětské přátelé. Naše společné jednání, výměna informací a názorů zajisté přispěje k účinnému sladění společného postupu socialistických zemí při řešení aktuálních otázek upevnění míru a bezpečnosti v Evropě, zachování a prohloubení procesu uvolňování napětí, zejména v souvislosti s nadcházejícím ohnovením madridské schůzky. Tak jako vždy v minulosti, bezpochyby i tentokrát z kolektivního posuzování dalších závažných problémů mezinárodní bezpečnosti vyplynou pro naše koordinované zahraničně politické působení cenné podněty.

Vážení soudruzi,

stejně jako Andrej Andrejevič a druzí soudruzi ministři, i my hledíme na současnou mezinárodní situaci s hlubokým znepokojením. Hodnotíme ji i nadále jako neobyčejně neklidnou a složitou. Za období od našeho posledního zasedání v prosinci minulého roku v Bukurešti se ještě více zotížila. Otevřeně poukážeme na příčné viníky tohoto nepříznivého stavu: USA a NATO. Jejich politika konfrontace není totiž ničím jiným než zaslepenou reagencí na úspěchy světového revolučního procesu v podmínkách détente. Zejména americká administrativa sází na kartu nejhrubší síly, nátlaku a vyčerpání. Naprosto otevřeně se začala na porušení vojenských dohod, která se vytvořila mezi Sovětským svazem a Spojenými státy a celko

mezi Varšavskou smlouvou a NATO. Nezakrytě chce získat pochybné vítězství v závodech ve zbrojení. Rozhodla se skoncovat s uvolňováním. Vystupňovala zasahování do záležitostí jiných zemí. Demonstrativně vyzývá - včetně oficiálních vystoupení prezidenta Reagana - ke "křížáckému tažení" proti socialismu a komunismu. Rozpoutává psychologickou válku, jež nemá od dob "studené války" obdoby, přičemž ideový spor nevede pomocí argumentů, ale osočováním, válečnickou rétorikou, pomluvami, zkreslováním faktů, což ve svém celku, jak zdůraznila nedávná tallinská konference sovětských ideologů - představuje "podvratnou činnost, která v dnešních podmínkách podkopává nejen rovnoprávné a vzájemně výhodné vztahy mezi státy, ale přímo ohrožuje samotný mír a mezinárodní bezpečnost".

Taková destruktivní politika vyvolávání atmosféry nejistot, napětí a konfrontací se nemůže neodrazit ve zvýšeném napětí i na našem evropském kontinentu. Navíc její důsledky jsou zde mnohem nebezpečnější, než kdekoliv jinde; vždyť zde proti sobě stojí dvě nejmohutnější vojenská seskupení.

Nebezpečí se nyní zvýšilo v souvislosti s politickým přesunem v NSR. Unionistické strany se ostatně nikdy netajily tím, že budou provádět pravicovější politiku, jakmile se dostanou k moci.

Přestože nedávné prohlášení nové bonnské vlády deklaruje, že s Východem se dohodl na určitou způsobu soužití, že existující smlouvy dodrží a využijí jako nástroj aktivní mírové politiky, že na základě uzavřených dohod a závěrečného aktu z Helsinek budou dále usilovat o uvolnění, o dialog a spolupráci, my zapomeneme zřetelně důrazně ve prospěch upevnění atlantických a

proamerických tendencí, úsilí o realizaci plánu rozmístění nových amerických raket středního doletu ^{příštího} během roku a zvýšenou ochotu ustupovat washingtonskému nátlaku k těsnější koordinaci politiky vůči socialistickým zemím ve všech sférách, od politické po hospodářskou.

Nenecháme si vnutit takovýto způsob politiky. Odpovídáme a budeme ještě energičtěji odpovídat, že jenom socialismus je schopen předložit světu rozumnou alternativu jaderného věku, alternativu mírové koexistence, politiku détente. A že i když nebezpečí ohrožující mír je veliké, možnosti odvrátit hrozbu války - jak bylo řečeno na krymském setkání souhrůhů L.I. Brežněva a G. Husáka - "jsou ještě větší a je třeba je plně využít".

Tuto ideu, myslíme si, by bylo dobré rozpracovat do nějaké naší společné iniciativy, která by zobecnila potřeby doby a vnesla zejména do odzbrojovacího procesu nový ofenzivně postavený a přitažlivě zformulovaný podnět.

Jak ukazuje i nynější XXXVII. zasedání VS OSN, k tomuto kroku již nazrály podmínky. Vždyť drtivá většina států ve světě se staví proti kursu příprav války. Je-li na misce vah války evidentně militaristická politika Spojených států a NATO, pak je na nás, abychom na miskou vah míra neustále kladli zdravý rozum, principiální mírovou politiku zemí socialistického společenství i aktivní činy všech mírumilovných sil.

Pokud jde o Reaganovu politiku, pak jestli něco "užitečného" přináší věci míru, je to jistě rostoucí vlna obav u samotných spojenců USA o další osudy détente. O to vše, co bylo

ve vztazích Východ - Západ tak pracně vybudováno. A na čem právě ony - západoevropské země - jsou tak zainteresovány. Ze zmíněné tribuny OSN podobné hlasy jsme všichni zaregistrovali. Tak tomu bylo ostatně i při našich bilaterálních setkáních. Například francouzský ministr Cheysson mi řekl, že "Francie má zájem na obnovení procesu KBSE v celém rozsahu". Rakouský ministr Pahr zase zdůraznil nezbytnost pokračování détente a neutuchající zájem Rakouska pokračovat v tomto kursu, i když je některými státy kritizováno, "že se pachtí za fantomem uvolnění".

Tento, řekl bych, projev určitého realismu, který je v západní Evropě tak či onak přítomen, bude nyní podroben další těžké zkoušce na nadcházející obnovené madridské schůzce. Zastáváme názor, že její úspěch se jeví velmi potřebným a aktuálním impulsem k celkovému ozdravení vztahů mezi státy v Evropě a na celém světě. Možnost takového pozitivního závěru, který by vyústil ve svolání konference o opatřeních k upevnění důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě - tedy vůbec prvního celoevropského fóra takového druhu - je reálná.

Svědčí o tom nezanebatelná fakta. Za prvé, navzdory vážným těžkostem, s nimiž se schůzka od samého počátku setkává v důsledku destruktivních snah, zejména delegace USA, postavit socialistické země na prahu, aktivní většina účastníků si přeje její úspěch. Za druhé, i když se sice zatím nepodařilo dohodnout značnou část projektu závěrečného dokumentu, byla již dosažena předběžná dohoda o řadě otázek souvisejících se svoláním zmíněné konference. Zejména v tom smyslu, aby tato opatření

ní byla politicky závazná, podstatná ve vojenském směru a aby je bylo možno kontrolovat v souladu s jejich obsahem. Dosáhnout rozhodnutí o jejím svolání na základě dohodnutého mandátu, není jistě ničím nemožným. Evropské země - jak se říká - "na to mají". V Madridu se tedy již mnohého dosáhlo. Jedním slovem, máme hotové tělo, jemuž nyní chybí hlava.

Další postup však nyní v mnohém závisí na stanovisku USA a jejich spojenců na tom, zda zejména USA upustí od svých pokusů získat jednostranné vojenské výhody. A hlavně, zda Washington upustí od snah schůzku v Madridě buď vůbec rozbit, a nebo její výsledky cestou tzv. krátkého dokumentu nasměrovat ve svůj prospěch. Obě tyto varianty považujeme za nepřijatelné. Za této situace vyvažující úlohu mohou s hrát neutrální a nezúčastněné státy. Nejednou se projevily jako stoupcem pokračování konstruktivního dialogu a jednání. Domníváme se, že i když jejich návrh závěrečného dokumentu ze 16. prosince 1981 není ve všem dokonalý, přesto představuje dobrý základ pro dosažení všeobecně přijatelných výsledků. Vzhledem k předpokládanému postupu americké delegace v Madridu, vyskytují se však u některých delegací N + N země pochybnosti o možnostech ukončit schůzku v krátké době ^{přijatelně} obsahově a vyváženým dokumentem a mandátu konference. Například z konzultací Rakušanů - o kterých nás informovali - vyplývá, že zatímco Rakousko, Finsko, Kypr a do určité míry i Švédsko jsou pro jednotný postup a úspěšné zakončení schůzky, Švýcarsko se přiklání k americkému stanovisku tzv. "krátkého dokumentu". Určitá váhavost se prý projevuje i u Jugoslávci.

Během přerušení schůzky jsme uskutečnili rovněž řadu dvoustranných konzultací s představiteli NSR, Rakouska, Finska, Fran-

cio, Kypru, Lucemburska, Dánska, Norska, Španělska, Itálie a Velké Británie. Vyměnili jsme si také názory na MS a její další průběh. Například podle Genschera by "NSR uvítala podstatný výsledek schůzky a bude se spolu se svými partnery o něj zasazovat". Rovněž Cheysson se vyjádřil v tom smyslu, že si Francie přeje úspěšné zakončení MS a její pozice je přitom blízká pozici N + N. Také lucemburská ministryně Fleschová vyjádřila naději, že schůzka dospěje v krátké době k pozitivním výsledkům a rozhodne o svolání konference. Italové nám v průběhu konzultací řekli, že: "Cesta Helsinek je po 2. světové válce jedinou cestou, která může zvýraznit prvky, jež Evropu spojují; ve vztazích mezi Východem a Západem je nenahraditelná nebo téměř nenahraditelná a v nejbližší budoucnosti nebudeme moci za ni vymyslet žádnou náhražku".

Na druhé straně se nám při konzultacích znovu potvrdilo, že země NATO i nadále požadují - pod silným vlivem USA - jednostranné ústupky ze strany socialistických zemí. Aby přistoupily na nerealistické a často provokativní návrhy Západu, zejména v oblasti lidských práv, kontaktů, šíření informací, apod.

Jsem si plně vědomi, že nás v Madridu čeká loj doslova o každé písmenko závěrečného dokumentu. Snad zde platí i známý matematický zákon přímé úměry. Čím více se budeme snažit o konstruktivní, širorodý charakter tohoto již 6. kola, tím více se jej budou pokoušet ještěřábové některých států NATO pokoušet zacožít k pokusům o vnášování do vnitřních záležitostí socialistických zemí.

Můžeme s jistotou očekávat, že přijdou s novými provokativními požadavky vůči nám. Budou se zřejmě snažit rozvíjet implementační diskusi spojenou s pomluvami socialismu. Je více než pravděpodobné, že k tomuto účelu zneužijí opět současné situace v bratrském Polsku, zejména v souvislosti s novým zákonem o odborech.

V takovém případě v Madridu, tak jak to činíme ve všech bilaterálních jednáních, na všech mezinárodních fórech, včetně tribuny zasedání Valného shromáždění OSN, jsme připraveni odsoudit jakékoliv akce zaměřené na vměšování do vnitřních záležitostí Polska. Označit je jednoznačně za záminku k podněcování růstu napětí v mezinárodních vztazích, ke zmaření všeho pozitivního, čeho bylo v Evropě dosaženo po helsinské konferenci. Jsme připraveni prokázat na faktech, že demagogická vystoupení západních představitelů na toto "téma" nemají nic společného s jednacím pořádkem MS. Jsme připraveni podporovat na všech úrovních zahraničněpolitické kroky polských soudruhů.

A ty, kteří nás stále napadají za nedodržování tzv. lidských práv, kontaktů, "svobod" a šíření informací, odkážeme na Závěrečný akt s tím, že tento dokument neobsahuje jen třetí, ale i další koše. A že tyto koše pokrývají významné otázky - problémy bezpečnosti a odzbrojení - principy politických a hospodářských vztahů včetně nezasahování do vnitřních záležitostí, odstraňování překážek v rozvoji obchodu a vědecko - technické spolupráce, poskytování si navzájem doložky nejvyšších výhod a podobně. Ve všech těchto otázkách je to totiž nikoliv naše politika, ale oficiální politika USA, která se stále výrazněji

rozchází se zájmy bezpečnosti a spolupráce, se závazky, které v Helsínkách podepsal americký prezident.

Bělehrad i dosavadní madridská kola nám ostatně přinesla již dostatek cenných zkušeností. Podařilo se odrazit hrubé provokace Západu; zabránit pokusům USA o likvidaci schůzky a o podkopání celého helsinského procesu; nedopustit, aby vina za neúspěch schůzky byla svalena na naše země. Taktika zemí NATO tak v důsledku ^{naší} společné aktivní činnosti neměla úspěch.

Stejně tak nutno brát do úvahy, že řada západních představitelů bude podmínovat úspěšné zakončení schůzky jednostranným a pro nás nepřijatelným rozšířením zóny důvěry. Naše poslední rozhovory také potvrzují, že USA mají v úmyslu i nadále odmítat spravedlivý požadavek SSSR, aby zóna důvěry byla adekvátním způsobem rozšířena také směrem na západ. Chtěl bych v této souvislosti prohlásit, že Československo velmi oceňuje konstruktivní, principiální postoje našich sovětských přátel při jednání o této otázce. Píně si uvědomujeme, že bojují o bezpečnost všech socialistických zemí.

Spodružni,

vycházejíce ze všech těchto zkušeností a poznatků, utvuzujeme se v přeuvědomění, že potřeba společného postupu našich zemí v Madridu je nyní více žádoucí než kdykoliv předtím. Považujeme za zvlášť prospěšné, abychom zde společně usilovali o další prohloubení naší koordinace a zefektivnění jejího mechanismu. V této souvislosti se domníváme, že by bylo vhodné postupovat podle takovéhoto zásad:

- 1/ zásadně odmítat obnovování implementační diskuse, a to zejména v souvislosti se zákonnými opatřeními vlády PLR,
- 2/ vyhýbat se zbytečné konfrontaci, avšak odhalovat škodlivost postupu delegace USA, event. i dalších delegací,
- 3/ nepřipustit změny již odsouhlasených textů návrhu závěrečného dokumentu,
- 4/ trvat na pokračování redakčních prací na návrhu závěrečného dokumentu předloženého skupinou N + N zemí,
- 5/ prosazovat zachování dosavadní pracovní struktury MS - t.j. plenární zasedání, reformální zasedání vedoucích delegací a jedna, nebo i více, redakčních skupin,
- 6/ trvat na dopracování mandátu pro svolání konference o opatřeních pro posílení důvěry, bezpečnosti a o odzbrojení,
- 7/ vázat souhlas se svoláním další následné schůzky KBSE na pozitivní výsledky MS. Podle dřívější dohody budeme podporovat návrh RSR, aby se příští schůzka konala v Bukurešti,
- 8/ nepřistoupit na projednávání změny procedurálních pravidel, tzv. "Modré knihy", a kterýmžto návrhem chce přijít delegace Malty.

V těchto osmi bodech vyjadřujeme syntézu našich poznatků. Počte našeho názoru mohou přispět k společnému vypracování metodiky koordinovaného postupu a k úspěšnému dosažení cíle.

Československá delegace bude v Madridu nadále pracovat tak, aby navzdory obtížím, které se vyskytnou, napomohla úspěšnému zakončení schůzky ještě v letošním roce. Nebude v tomto litovat žádné námahy, nebože ketřik žádnými silami.

Vážení soudruzi,

hovoříme-li o nutnosti ofenzivního a jednotného zahraničně politického působení, potom zvláště platí, že zejména v oblasti odzbrojení si musíme i nadále udržet strategickou iniciativu ve svých rukách. Veřejnost a realisticky uvažující kruhy na Západě si stále více uvědomují, že kapitalistické státy zde nemohou nabídnout nic konstruktivního. A že právě socialistické země neúnavně trvají na obnovení přerušovaných a aktivizaci probíhajících odzbrojovacích jednání. A zejména na vytvoření podmínek pro účinné projednání podnětných návrhů SSSR na odvrácení jaderné katastrofy, k zastavení zbrojení a jeho postupné likvidaci, k vyloučení vojenských konfliktů, jakožto nástroje politiky a prostředku pro řešení sporů. V tomto směru má vpravdě historický význam jednostranný závazek Sovětského svazu, obsažený v poselství L.I. Brežněva 2. zvláštnímu zasedání VS OSN o nepoužití jaderných zbraní jako první. Podobně hodnotíme i nejnovější návrh smlouvy o úplném a všeobecném zákazu zkoušek jaderných zbraní, který přednesl Anđroј Anđrojevič na 37. zasedání VS OSN. Vycházíme z následující pravdivé premisy:

Jestliže jaderná řetězová reakce je pro existenci této planety hrozbou, tak řetězová reakce v přijetí závazků tohoto druhu po vzoru SSSR by nasa byla cestou, jak tuto hrozbu likvidovat.

Československo - země na přímém dotyku s paktem NATO - přikládá zvláště velký význam omezení jaderných zbraní v Evropě. Vzhledem k 572 plánovaných nových amerických raket středního doletu do západní Evropy má připadnout na území KSČ 204 raket. To znamená, že téměř polovina by se nacházela v bezprostřední blízkosti našich hranic.

Vysoce oceňujeme, že Sovětský svaz, jenž hájí na ženevských jednáních o omezení jaderných zbraní v Evropě i naše životní zájmy, prokázal dobrou politickou vůli a přání dosáhnout příslušné dohody s USA. Teď dohoda, která by na rozdíl od Reaganova tak zvaného nulového řešení důsledně vycházela z principu rovnosti a stejné bezpečnosti.

Za pozitivní jev považujeme, že došlo k obnovení sovětsko-amerických jednání o omezení a snížení strategických zbraní.

Žel ani v tomto případě však americké postoje neopíývají realismem a vyznačují se záměrným protahováním jednání. Odpovědné sovětské stanovisko tvoří reálnou základnu pro dosažení dohody o efektivním omezení a snížení jaderného potenciálu strategického charakteru.

Pokud jde o vídeňská jednání, jako přímí účastníci se v duchu našeho společného realistického a vyváženého návrhu z 18. 2. 1982 aktivně podílíme na konstruktivním úsilí ZSS směřujícím k uzavření dohody. Západ však i zde trvale omílá ničím nepodložené tvrzení o naší převaze v konvenčních zbraních. K celé této problematice přistupuje naprosto nekonstruktivně. Nechce seriózně posoudit náš poslední návrh. Přitom jeho poslední návrh - poplatný asymetrickému modelu - vyžaduje od nás jednostranné ústupky a nesměřuje k nezbytnému sblížení pozic obou stran. Hlavní smysl tohoto postoje Západu spatřujeme v taktice čelit evropskému mírovému hnutí a ve snaze převzít iniciativu v jednáních. Destruktivně také působí smlouva mezi USA a NSR umožňující pod různými záminkami přemástit do Evropy další kontingenty amerických vojsk.

Jako země předsedající v radě guvernérů NAAE hodláme využít všech možností, které tato funkce poskytuje k aktivnímu a účinnému prosazování nových mírových iniciativ SSSR na této půdě. Především opatření k odvrácení hrozby jaderné války a zaručení bezpečného rozvoje jaderné energetiky.

V oblasti odzbrojení pokládáme za aktuální rovněž důležitá plnění Deklarace o mezinárodní spolupráci pro odzbrojení, přijaté na náš návrh na 34. zasedání VS OSN. Mohli bychom například na jejím základě - jak je zakotveno ve druhé kapitole tohoto dokumentu - ještě ofenzivněji a šveďněji působit proti

jakékoli propagandě jaderné války, proti všem formám propagace války vůbec, proti ospravedlňování závodů ve zbrojení nebo šíření představ o jejich politické, ekonomické či jiné užitečnosti.

Vážení soudruzi,

nové "křížácké tažení" agresivní politiky amerického imperialismu, namířené svým ostřím přímo proti zemím socialistického společenství, "má" - jak řekl minulý týden soudruh L.I. Brežněv - "i širší politický a obcete-li i geografický obsah. Je namířeno proti všemu svobodomyšlnému a všemu pokrokovému v dnešním světě".

V koncentrované podobě se tato imperialistická politika dnes projevuje zejména na Blízkém východě. Nedávný útok nese sice název izraelský. Avšak tuto agresi, zvláště a genocidu by Izrael nikdy nemohl rozpoutat, kdyby se mu nedostalo přímé podpory ze Spojených států, kdyby nebylo americko-izraelské dohody o strategické spolupráci a carpdaviáckých dohod. Odsuzujeme proto přímého viníka v Tel Avivu, stejně tak jako garanta této agrese ve Washingtonu. Právě ten hledá každou záminku k rozdrucení národně osvobozeneckého hnutí i k posílení své vojenské přítomnosti v této oblasti. Jsme přesvědčeni, že gordický uzel na Blízkém východě je možné rozetnout v duchu posledních návrhů soudruha L.I. Brežněva na základě svolání mezinárodní konference za účasti všech zainteresovaných stran.

Události na Blízkém východě, stejně jako falklandská krize a následná rozhodnutí Rady NATO ukázaly, že pod tlakem USA tento blok nehodlá opouštět svou činnost pouze na teritoriální

rámec svých členských států. A naopak, že ji rozšiřuje. Proto by z hlediska détente bylo ku prospěchu věci, kdyby jak země Varšavské smlouvy, tak i NATO učinily prohlášení o nerozšiřování sféry své činnosti na oblasti Asie, Afriky a Latinské Ameriky.

Vycházejíc z výše řečeného, československá delegace přijímá znění experty společně vypracovaného návrhu závěrečného komuniké. Vyslovujeme jim za vykonanou práci náš dík. Obsah komuniké poslouží jako základ pro postup naší delegace nejen na madridské schůzce, ale i při dalších mezinárodních setkáních a bilaterálních jednáních.

Vážení soudruzi,

jak již známo, Československé socialistické republiky připadl velmi čestný úkol - uspořádat v Praze v první polovině prosince 1982 zasedání politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy. Termín sice ještě není upřesněn, zahájili jsme však již přípravu na kvalitní organizační zabezpečení této vrcholné politické události. V nejbližší době budeme podrobně informovat bratrské země.

Chtěl bych zde tlumočit přesvědčení našeho stranického a státního vedení, že toto nejvyšší fórum Varšavské smlouvy provede hlubokou marxisticko-leninskou analýzu současné mezinárodní situace, potvrdí a dále rozvine směry aktivního prosazování procesu détente, přinese impulzy k novým významným mírovým iniciativám socialismu, vytýčí nové cesty k celkovému ozdravení mezinárodních vztahů, poskytne národům světa reálnou mírovou alternativu bezprostředně hrozícího nebezpečí jaderné katastrofy.

Pevně věříme, že se pražské zasedání našich nejvyšších stranických a státních představitelů stane výraznou demonstrací jednoty, serióznosti a prohloubení internacionální spolupráce zemí socialistického společenství. Je-li takový postup, jak se již nejednou prokázalo, dokáže zrealizovat plány imperialistických zemí a dovést nás k úspěchu.

Na závěr svého vystoupení bych chtěl ještě jednou poděkovat našim hostitelům a zejména váženému Andreji Andrejeviči za uspořádání tohoto zasedání výboru ministrů a za míro při-

jetí, jehož se nám dostalo.

Děkuji za pozornost.